

Nr 25

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 juni 1947 (nr 288) om uppsikt å jordbruk.

Genom en den 7 april 1961 dagtecknad proposition, nr 139, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, jämlikt § 87 regeringsformen föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

Lag

**angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 juni 1947 (nr 288)
om uppsikt å jordbruk**

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 30 juni 1947 om uppsikt å jordbruk skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Omfattar brukningsdel — — — nödigt underhåll.

Beträffande område, som ligger inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län och som ej undergått laga skifte, äger Konungen förordna att uppsikten skall avse jordbruket även på brukningsdel, vars odlade jord ej överstiger två hektar, samt att, oavsett om vanskötsel som sägs i första stycket är för handen, såsom vanhävd skall anses att odlad jord under mera än två år i följd icke varit föremål för bearbetning, slätter eller betesgång.

Uppsikten skall — — — av lantbruksnämnderna.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1961.

Propositionens tillkomst och huvudsakliga innehåll

Efter framställning av lantbruksstyrelsen uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 11 december 1953 åt styrelsen att företa en översyn av lagen den 30 juni 1947 om uppsikt å jordbruk. Styrelsen biträdades vid utredningsarbetet av vissa särskilt tillkallade sakkunniga.

Den 11 december 1956 avlämnade styrelsen betänkande med förslag till ändringar i lagstiftningen angående uppsikt å jordbruk m. m. (SOU 1956: 62). I betänkandet framhölls bl. a., att styrelsen under utredningsarbetet funnit anledning att överväga frågan om vidtagande av särskilda åtgärder till stöd för vidmakthållande av jordbruket i vissa delar av Kopparbergs län. Därmed åsyftades den s. k. storskiftesbygden, som i stort sett omfattar socknarna kring Väster- och Österdalälven samt kring Siljan och Dalälven närmast nedströms därom. Denna fråga ämnade styrelsen emellertid behandla i ett särskilt betänkande.

Den sålunda återstående frågan har av styrelsen och lantmäteristyrelsen upptagits till gemensam behandling i en den 20 januari 1960 dagtecknad skrivelse till chefen för jordbruksdepartementet. Vid skrivelsen har fogats en *promemoria med förslag till lagstiftning angående särskilda åtgärder för vidmakthållande av jordbruket i vissa delar av Kopparbergs län*. Promemorian har utarbetats av en arbetsgrupp som tillsatts av lantbruksstyrelsen och lantmäteristyrelsen gemensamt. De förslag som styrelserna framlagt i nämnda skrivelse bygger på promemorians innehåll. Förslagen avser dels vissa lagstiftningsåtgärder, bl. a. ändring i uppsiktslagen, och dels vissa andra åtgärder. De föreslagna åtgärderna är tänkta som ett provisorium intill dess en mera slutlig lösning av de problem som sammanhänger med ägospplittringen inom storskiftesbygden kan genomföras.

Över förslagen har efter remiss *yttranden* avgivits av 1958 års jordlagsutredning, länsstyrelsen i Kopparbergs län, som jämväl överlämnat yttranden från hushållningssällskapet, lantbruksnämnden och överlantmätaren i länet, samt av Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk.

Ärendet har härefter beretts inom jordbruksdepartementet, därvid upprättats *förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 juni 1947 (nr 288) om uppsikt å jordbruk*.

Det sålunda upprättade förslaget — som är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget — har enligt förordnande av Kungl. Maj:t underställts *lagrådet* för yttrande. Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

Förslaget innebär i huvudsak följande.

Enligt 1 § första stycket lagen om uppsikt å jordbruk skall för närvarande hållas uppsikt bland annat över att brukningsdel, som omfattar odlad jord till en vidd överstigande två hektar, ej vanhävdas genom att jord-

bruket vanskötes så, att dess vidmakthållande äventyras. Visst undantag stadgas i 2 §.

Med hänsyn till de egenartade förhållandena inom den så kallade stor-skiftesbygden i Kopparbergs län föreslås nu, att Kungl. Maj:t skall be- myndigas att beträffande därstädes beläget område, som ej undergått laga skifte, förordna att uppsikten skall avse jordbruket även på brukningsdel, vars odlade jord ej överstiger två hektar, samt att, oavsett om vanskötsel som sägs i 1 § första stycket är för handen, såsom vanhävd skall anses att odlad jord under mera än två år i följd icke varit föremål för bearbet- ning, slåtter eller betesgång.

Gällande bestämmelser m. m.

För innehållet i *uppsiktslagen* i dess nu gällande lydelse och för vissa stadganden i *rationaliseringskungörelsen den 11 juni 1948* — som innehåller bestämmelser om det statliga stödet till jordbrukets yttre och inre rationali- sering m. m. — har en redogörelse lämnats å s. 4—6 i propositionen, vartill utskottet hänvisar.

I samband med denna redogörelse har i propositionen framhållits, att i lantbruksstyrelsens ovan nämnda år 1956 avgivna betänkande föreslagits vissa ändringar i uppsiktslagen men framför allt ingående analyserats de motiv, som uppbär uppsiktslagen och allmänna riktlinjer för lagens till- lämpning, att förslagen ej föranlett proposition till riksdagen, samt att i 1958 års jordlagsutrednings uppdrag emellertid ingår även att företaga en översyn av uppsiktslagen.

I detta sammanhang kan även anmärkas, att i en särskild, den 23 mars 1961 dagtecknad proposition, nr 134, för riksdagen framlagts förslag till särskilda åtgärder för rationalisering av jordbruket och skogsbruket i Kop- parbergs län. Förslaget har föranletts av en den 25 november 1960 av lant- mäteristyrelsen och lantbruksstyrelsen i samråd med skogsstyrelsen upp- rättad skrivelse. I denna proposition anges vissa riktlinjer för den fortsatta rationaliseringen av jordbruket och skogsbruket i Kopparbergs län i syfte att förbättra de otillfredsställande fastighetsförhållandena i länet. Bland an- nat förordas, att verksamheten i första hand skall koncentreras till områ- den, där under behörigt hänsynstagande till de skilda trakternas naturliga produktionsförutsättningar och andra lokala förhållanden den största effek- ten är att vänta utifrån såväl företagsekonomiska som samhällsekonomiska synpunkter. Målsättningen för de koncentrerade rationaliseringsinsatserna har angivits vara att såvitt möjligt i ett sammanhang upprusta berörda brukningsenheter till fullt bärkraftiga och med för driften erforderliga an- ordningar försedda jord- och skogsbruksföretag. Storleksrationaliseringen anges som en primär åtgärd i rationaliseringsarbetet, men även skogsmarks- byten och andra åtgärder för arronderingsförbättringar bör enligt försla- get komma till stånd i ökad omfattning. Betydelsen av att också rationali- seringsverksamheten i ordinarie former skall på olika sätt påskyndas inom länet i dess helhet betonas. Vidare föreslås vissa åtgärder i syfte att främja

tillkomsten av sammanslutningar för gemensam animalieproduktion även — försöksvis — viss organisation för driftsrationalisering vid bland annat det mindre jordbruket. Propositionen har hänvisats till jordbruksutskottet.

Lantbruksstyrelsens och lantmäteristyrelsens den 20 januari 1960 avgivna förslag

I den promemoria, vilken som tidigare nämnts utarbetats på uppdrag av lantbruksstyrelsen och lantmäteristyrelsen, återfinnes en redogörelse för storskiftesbygdens omfattning och jordbruksförhållandena inom denna bygd. I promemoria föreslås den utvidgningen av uppsiktslagens tillämplighet att, beträffande sådana områden inom storskiftesbygden, där jordbruket anses böra bibehållas i fortsättningen, uppsiktslagen göres tillämplig även å brukningsenheter med mindre än två hektar odlad jord. Vidare anges vissa riktlinjer för utformandet och tillämpningen av en lagstiftning om befogenhet för det allmänna att under viss tid förfoga över jord, som ligger obrukad, med rätt och skyldighet för det allmänna att upplåta marken till brukande åt lämplig jordbrukare i trakten. Tanken att införa möjlighet till tvångsinlösen av obrukade skiften har i promemorian övervägts men avvisats. Den förordade lagstiftningen föreslås territoriellt begränsad till sådant skifteslag inom storskiftesbygden, som ej undergått laga skifte och beträffande vilken Kungl. Maj:t efter framställning av länsstyrelsen meddelar förordnande.

Lantbruksstyrelsens och lantmäteristyrelsens skrivelse av den 20 januari 1960 ansluter sig i det väsentliga till vad som anförts i promemorian. Beträffande promemorians förslag om rätt för det allmänna att under viss tid förfoga över brukningsrätten till mark, anför styrelserna, att en lagstiftning i detta hänseende kan visa sig erforderlig, sedan de genom nu i övrigt föreslagna åtgärder avsedda provisoriska förbättringarna vunnits.

Angående det närmare innehållet i skrivelsen och i promemorian får utskottet hänvisa till den å s. 6—13 i propositionen intagna redogörelsen.

Remissyttrandena

Behovet av provisoriska åtgärder vitsordas genomgående av remissinstanserna.

Beträffande den föreslagna utvidgningen av uppsiktslagens tillämplighet ifrågasätter 1958 års jordlagsutredning om frågan är av tillräcklig vikt för att böra utbrytas för separat lagstiftning i avvakten på den allmänna översyn av uppsiktslagen som utredningen har i uppdrag att göra. Länsstyrelsen tillstyrker den föreslagna utvidgningen. Även hushållningssällskapets förvaltningsutskott, lantbruksnämnden och överlantmätaren biträder förslaget men föreslår tillika viss skärpning av uppsiktslagens vanhävdsbegrepp.

Länsstyrelsen förordar en skyndsam utredning i frågan om lagstiftning rörande tvångsupplåtelse av brukningsrätt, medan hus-

hållningssällskapets förvaltningsutskott, lantbruksnämnden och överlantmätaren intar en negativ inställning till förslaget i denna del.

Innehållet i remissyttrandena refereras närmare å s. 13—16 i propositionen, vartill här hänvisas.

Departementschefen

I departementschefens uttalande beröres till en början de särpräglade fastighetsförhållandena inom storskiftesbygden i Kopparbergs län och nämnes den speciallagstiftning som härigenom nödvändiggjorts.

Vidare beröres de åtgärder som i övrigt vidtagits för att skapa bättre bruksförhållanden. Härutinnan andrages följande.

»Allmän enighet råder om att den påtalade ägosplittringen inte kan bemästras och rationella brukningsenheter skapas, med mindre genomgripande fastighetsregleringar inom större sammanhängande områden kommer till stånd. Vissa åtgärder i detta syfte har på sina håll vidtagits. Sålunda har med stöd av de särskilda skiftesbestämmelserna fastighetsregleringar utförts inom några socknar och inom vissa andra socknar pågår förändringar av detta slag.

En allmän översyn av jorddelningslagstiftningen pågår för närvarande genom 1954 års fastighetsbildningskommitté. Viktiga delar av jordlagstiftningen i övrigt är föremål för överarbetning av 1958 års jordlagsutredning. Det kan förväntas att de problem som sammanhänger med jordförhållandena i storskiftesbygden kommer att ägnas särskild uppmärksamhet under detta utredningsarbete. Det torde vara berättigat att hoppas att härigenom effektivare medel än nu på längre sikt kommer att ställas till myndigheternas förfogande för att bemästra storskiftesbygdens speciella problem. Man måste dock utgå från att det kommer att dröja avsevärd tid innan den lagstiftning, varom här är fråga, kan vara genomförd, så att den kan lämna några praktiska resultat. I detta sammanhang vill jag också erinra om att lantmäteristyrelsen utarbetat förslag till äganderättsutredning och lagfart inom vissa områden i Kopparbergs län, vilket förslag upptagits i en den 31 december 1960 dagtecknad, till chefen för jordbruksdepartementet avgiven promemoria. I denna föreslås vissa åtgärder som syftar till att skapa gynnsammare förutsättningar för den i Kopparbergs län pågående fastighetsregleringsverksamheten men som även i övrigt är av väsentlig betydelse för jordbrukets och skogsbrukets rationalisering samt för samhällsutvecklingen i allmänhet i länet. Detta ärende remissbehandlas för närvarande. På grund av att de föreslagna åtgärderna innefattar ett flertal svåröverskådliga och invecklade rättsfrågor, som kräver noggrann behandling, torde proposition i detta ärende ej kunna föreläggas årets riksdag. Däremot torde inom kort kunna framläggas proposition med förslag till åtgärder för jordbrukets och skogsbrukets rationalisering, grundat på det tidigare omnämnda av lantmäteristyrelsen och lantbruksstyrelsen den 25 november 1960 avgivna förslaget angående denna fråga.¹

¹ *Ann. Prop.* nr 134/1961

Jag vill i sammanhanget vidare erinra om att ett av f. d. generaldirektören Harald Malmberg framlagt betänkande (SOU 1959: 31) med förslag till särskild lagstiftning om myrslogar inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län efter avslutad re-missbehandling för närvarande prövas inom justitiedepartementet.»

Departementschefen framhåller, att lantbruksstyrelsens och lantmåteri-styrelsens föreliggande framställning måste ses mot bakgrunden av att styrelserna ansett omedelbara åtgärder påkallade. Departementschefen biträder åsikten att provisoriska åtgärder ofördröjligen bör vidtagas.

I frågan om en skärpning av uppsiktslagen anför departementschefen följande.

»Av skäl som styrelserna anført bör den föreslagna skärpningen av denna lag begränsas till jordvanhäv.

Enligt uppsiktslagen kan lantbruksnämnden inskrida mot vanhäv av jordbruk om den odlade jorden å brukningsdelen i fråga uppgår till mer än två hektar. Vanhäv i lagens mening föreligger om jordbruket så vanskötes, att dess vidmakthållande äventyras.

För tillämpningen av uppsiktslagen spelar undantagen från vanhävdsbegreppet en väsentlig roll. I 2 § första stycket föreskrives sålunda, i avseende å jordvanhäv, att till vanhäv inte är att hänföra nedläggande av jordbruk å brukningsdel eller del därav, om med hänsyn till jordens naturliga beskaffenhet och belägenhet samt övriga omständigheter det måste anses olämpligt att där driva varaktigt jordbruk. Denna undantagsbestämmelse innebär att man vid bedömandet av frågan om ett jordbruk bör få nedläggas har att beakta huruvida driften av jordbruket är förenlig med vanliga ekonomiska principer. I vissa fall kan det emellertid även från andra synpunkter än rent ekonomiska vara olämpligt att vidmakthålla jordbruket. Jag vill erinra om att i den proposition (1959: 148) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering, som förelades 1959 års riksdag, även frågan om överförande av sämre jordbruksmark till skogsmark behandlades och att jag därvid anförde bland annat, att 2 § uppsiktslagen torde medge att frågan om vanhäv bedömdes ur något vidare aspekter än rena lönsamhetssynpunkter. I sitt utlåtande (nr 30) över propositionen anslöt sig jordbruksutskottet till min tolkning.

Den faktor utöver lönsamheten som främst tilldrar sig uppmärksamhet är det allmänna intresset av jordbrukets yttre rationalisering. I vad mån rationaliseringssynpunkter bör beaktas vid uppsiktslagens tillämpning dryftades redan under förarbetena till den nu gällande uppsiktslagen. I olika sammanhang betonades därvid sambandet mellan denna lagstiftning och rationaliseringsarbetet. Frågan har tilldragit sig allt större intresse i takt med den ökning rationaliseringsverksamheten undergått. I det tidigare omnämnda betänkande om ändringar i uppsiktslagstiftningen, som lantbruksstyrelsen framlade år 1956, behandlades frågan ingående. Åtskilliga uttalanden i detta betänkande ger uttryck åt den uppfattningen att uppsiktslagen kan och bör användas som ett medel i rationaliseringsverksamheten.

Det är just den nu berörda synpunkten i fråga om uppsiktslagens tillämplighet som är av särskild betydelse för storskiftesbygdens vidkommande. De problem som här föreligger är i huvudsak följande. Inom vissa delar av storskiftesbygden, särskilt i den södra delen, finnes större sammanhängande jordbruksområden med förhållandevis goda naturliga förutsättningar för varaktig, lönsam jordbruksdrift. Dessa områden är emellertid, på samma sätt som är utmärkande för denna bygd i övrigt, splittrade i en mängd långsmala skiften, som i stor utsträckning ligger obrukade och är mer eller mindre igenväxia. Av vad styrelserna anfört framgår, att på sina håll mer än en tredjedel av sådana sammanhängande jordbruksområden är vanhävdade eller på väg att bli det. Detta förhållande kan leda till att förutsättningarna för att genom omarrondering och storleksrationalisering på lång sikt skapa gynnsamma brukningsförhållanden försämras eller går om intet. Igenväxningen av skiften, som är insprängda i ett större åkerområde, medför inte blott risk för spridning av ogräs till området i övrigt. Styrelserna har dessutom framhållit att missförhållandena har en menlig inverkan på andra jordbrukares vilja att fortsätta driften inom området. Ej heller bör bortses från att kostnaderna för att återställa marken, när en omarrondering framdeles blir aktuell, kan te sig avskräckande.

Problemetets kärna har i styrelsernas förslag beskrivits så, att det, till skillnad från vad som avses med uppsiktslagen i allmänhet, här gäller inte att skydda vissa brukningsenheter utan att bevara sammanhängande jordbruksområden som för framtiden bör bestå.

Som redan tidigare antytts bör enligt min åsikt även synpunkter av denna art kunna beaktas vid uppsiktslagens tillämpning. Genom att ägorna hålles i hävd inom ett för jordbruksdrift i och för sig gynnsamt område vidmakthålles förutsättningarna för att få till stånd en lämplig omarrondering i framtiden. Självfallet kan denna rationaliseringssynpunkt ibland komma i konflikt med enskilda markägares ekonomiska överväganden. Många gånger torde visserligen underlåtenhet att bruka marken bero på att ägaren bor på annat håll och saknar intresse av att driva jordbruket, oavsett om detta är lönsamt eller inte. I andra fall åter kan de obrukade ägorna vara belägna så långt från brukningscentrum att ägaren bedömer det som oekonomiskt att bruka dem. Det är emellertid enligt min mening ej att ställa för stora krav på ägaren, om denne anses skyldig att hålla sin jord i hävd för att därigenom tillgodose det allmänna intresset av att fastighetsförhållandena skall kunna regleras. Jag vill erinra om att den föreslagna ändringen i uppsiktslagen ej kommer att medföra att markägaren blir nödsakad göra investeringar eller vidtaga kostsamma åtgärder. Vad som fordras av honom är att han tillser att jorden ej växer igen med buskar eller träd. Han har för övrigt möjlighet att, om han inte själv vill bruka marken, upplåta eller överlåta den till annan brukare eller lantbruksnämnden. Vissa insatser kan här göras av lantbruksnämnden genom en aktiv förmedlings- och inköpsverksamhet. Går det inte att anskaffa annan villig brukare till rimliga villkor kan nämnden själv köpa in marken

om denna behövs som rationaliseringsreserv. Jag vill understryka att uppsiktslagen endast bör ses som ett av de medel som rationaliseringsorganen förfogar över.

De verkningar vanhävden å vissa ägor kan ha i fråga om brukningen av andra ägor inom samma jordbruksområde är givetvis, som styrelserna framhållit, oberoende av hur stor areal den brukningsenhet omfattar till vilken den vanhävdade jorden hör. Det må i detta sammanhang erinras om att enligt vad styrelserna uppgivit mer än hälften av antalet brukningsenheter inom storskiftesbygden har en åkerareal som understiger två hektar. Jag delar därför styrelsernas uppfattning — vilken även biträtts genomgående i remissyttrandena — att den i 1 § uppsiktslagen stadgade arealgränsen bör slopas om uppsiktslagen skall kunna få större verkan inom ifrågasvarande bygd. Emellertid anser jag att man inte bör stanna vid denna åtgärd. Såsom skäl för den av lantbruksstyrelsen föreslagna lagstiftningen om tvångsupplåtelse av brukningsrätt har anförts bland annat behovet av att kunna på ett tidigare stadium än uppsiktslagen nu medger ingripa mot vanhävd. Jag har redan avvisat tanken på att nu överväga en sådan tvångslagstiftning bland annat därför att ändamålet med densamma skulle kunna tillgodoses om man på annat sätt skapade möjlighet till ett tidigare ingripande. Eftersom det huvudsakliga syftet med ett ingripande är att bevara förutsättningarna för att framdeles skapa rationella brukningsenheter, är det knappast ändamålsenligt att dröja till dess vanskötseln gått så långt att vanhävd i uppsiktslagens mening föreligger. En skärpning av själva vanhävdsbegreppet torde därför vara ofrånkomlig. Man synes härvid kunna bestämma detta begrepp så, att vanhävd föreligger, förutom då situationen är den att enligt 1 § första stycket vanhävd anses föreligga, jämväl i det fall, som angetts för tillämpningen av den föreslagna lagstiftningen om tvångsupplåtelse av brukningsrätt, nämligen att odlad jord under mer än två år i följd inte varit föremål för bearbetning. Med bearbetning torde härvid böra likställas slätter och betesgång. Härmed skulle uttömmande ha angetts de skilda slag av åtgärder, som var för sig får anses erforderliga för att jorden inte skall växa igen med buskar eller träd. Däremot fordrar inte syftet med den föreslagna skärpningen av uppsiktslagen att man anser vanhävd föreligga även i det fall att den skörd, som jorden gett, inte tillvaratages. — Vid prövning av frågan om vanhävd skall anses föreligga måste självfallet hänsyn tagas till om sådant undantagsfall föreligger, som avses i 2 § första stycket uppsiktslagen.

De problem som föranlett styrelsernas förslag om speciallagstiftning föreligger inte inom hela storskiftesbygden. Vissa områden, särskilt i den nordliga delen, saknar helt intresse i förevarande sammanhang, eftersom förutsättningar där inte finnes för drivande av jordbruk i större enheter. Inom den mellersta delen av storskiftesbygden torde däremot finnas förutsättningar för jordbruksdrift på längre sikt, och alldeles särskilt aktuellt är problemet i den nedre delen av storskiftesbygden. Styrelserna har nämnt socknarna Leksand, Ål, Gagnef, Stora Tuna, Aspeboda, Torsång, Gustafs,

Säter, Vika och Sundborn. Av utredningen framgår att inom dessa socknar finnes områden med goda förutsättningar för jordbruksdrift i större skala under förutsättning att effektiva rationaliseringsåtgärder vidtages. Det är framför allt sådana områden som förslaget om en skärpning av uppsiktslagen avser. Med hänsyn härtill synes det mindre ändamålsenligt att göra den skärpta uppsiktslagstiftningen omedelbart tillämplig inom hela storskiftesbygden. En bättre samordning och koncentration av myndigheternas övervakning och rationaliseringsinsatser torde stå att vinna, om i stället Kungl. Maj:t bemyndigas att successivt förordna om lagstiftningens tillämplighet inom avgränsade områden. Det får närmast åligga länsstyrelsen att i nära samverkan med alla de länsmyndigheter, som har intressen att bevaka i förevarande sammanhang, såsom lantbruksnämnden, överlantmäta- ren och skogsvårdsstyrelsen, inkomma med förslag. Dessa förslag bör grundas på en långsiktig bedömning av markens användning för olika ändamål. Därvid bör, som styrelserna framhållit, de av statsmakterna uppdragna riktlinjerna för jordbrukets rationalisering följas.»

Det inom jordbruksdepartementet upprättade lagförslaget är, som tidigare angivits, identiskt med det lagförslag som framlagts i propositionen. Rörande förslagets närmare utformning uttalar departementschefen:

»Förslaget innebär att det särskilda stadgandet för storskiftesbygden upplages som ett nytt andra stycke i 1 § och att det nuvarande andra stycket får utgöra paragrafens tredje stycke. I det nya stadgandet har använts samma bestämning av storskiftesbygden som förekommer i exempelvis den tidigare omnämnda särskilda skifteslagstiftningen. Vidare har vid stadgandets utformning beaktats att vissa delar av storskiftesbygden varit föremål för laga skifte. Sådana områden bör inte omfattas av de föreslagna reglerna.

Med hänsyn till att, som jag redan framhållit, snara åtgärder är av nöden för att motverka att de påtalade missförhållandena förvärras, torde de nya bestämmelserna böra träda i kraft redan den 1 juli 1961.»

Utskottet

Av tidigare citerat uttalande av departementschefen i förevarande proposition framgår, att de särskilda fastighetsförhållanden som karakteriserar bl. a. jordbruksbygden inom vissa delar av Kopparbergs län för närvarande är föremål för uppmärksamhet i skilda sammanhang. Förslag till lagstiftning och andra åtgärder ägnade att förbättra det på många håll ytterst svårbemästrade läget för jordbrukets del överväges eller är under utarbetande. Vidare har i den nyligen framlagda propositionen nr 134 bl. a. föreslagits vissa riktlinjer för den fortsatta rationaliseringen av jordbruket och skogsbruket i Kopparbergs län och förordats ett intensifierat arbete för storleks- och arronderingsförbättringar, koncentrerat till områden där ur

företagsekonomiska och samhällsekonomiska synpunkter den största effekten är att vänta.

Den utvidgning i uppsiktslagens tillämplighet som nu föreslås anges ha provisorisk karaktär och kan sägas främst syfta till att för vanhävd skydda för jordbruk med hänsyn till läge och beskaffenhet lämplig åkerjord och därmed bevara förutsättningarna för kommande rationaliseringsåtgärder. Med de förhållanden som råder inom vissa delar av storskiftesbygden kan det exempelvis förekomma, att ett jordbruksområde om ett par hundra hektar är splittrat i över tusentalet åkerskiften, av vilka ytterst sällan något har en areal som uppgår till två hektar. Av skiftena kan flera tiotal på olika ställen belägna tegar tillhöra samma ägare. Det är uppenbart, att även om allenast ett fåtal jordbrukare lämnar sin jord obrukad detta kan allvarligt försvåra möjligheterna att genom omarrondering och storleksrationalisering förbättra brukningsförhållandena. Av den tidigare redogörelsen framgår, att på sina håll ända upp till en tredjedel av större sammanhängande jordbruksområden är vanhävdad eller på väg att bli det. De angivna missförhållandena kan vidare föranleda ej blott att andra jordbrukares vilja att fortsätta brukningen inom området försvagas utan också — med den form skiftena i allmänhet har — att jordbruksdriften på skiften intill vanhävdad, med träd och buskar bevuxen mark direkt omöjliggöres. Mot bakgrund av nu angivna förhållanden och då bestämmelsen avses skola tillämpas endast inom särskilt värdefulla jordbruksområden efter förordnande av Kungl. Maj:t för varje område får utskottet tillstyrka bifall till propositionen, ehuru lagförslaget innebär en ökning av möjligheterna för det allmänna till ingrepp i den enskilde jordägarens rätt.

Den effekt den föreslagna bestämmelsen kan få är givetvis beroende av bl. a. det allmännas möjligheter till uppsikt å de områden, varom är fråga. Vidare kan rådande oklara äganderättsförhållanden och svårighet att identifiera olika ägares skiften å marken kräva särskilda resurser för att lagregeln skall kunna tillämpas i rimlig utsträckning. Ett grundläggande villkor för att det önskade resultatet skall kunna uppnås är att åtgärderna har förankring hos den berörda befolkningen. Utskottet förutsätter, att vid bestämmelsens tillämpning beaktas vikten av att bevara och understödja jordbrukarnas positiva inställning till en rationalisering på längre sikt. En vidgad upplysningsverksamhet blir här av betydelse. Nu berörda frågor äger i stor utsträckning samband med de förslag som framlagts genom tidigare omnämnda propositionen nr 134.

Med stöd av det anförda får utskottet hemställa,
att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.

Stockholm den 4 maj 1961

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Osvald, Göran Karlsson, Georg Carlsson, Kristiansson, Åkesson, Åke Larsson, Schött* och Herbert Larsson*;

från a n d r a kammaren: herrar Levin, Johansson i Torp, Nyberg, fru Torbrink, herrar Jansson i Benestad, Persson i Tandö, Hamrin i Kalmar och Turesson.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.